

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра економічної теорії

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ»**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Спеціальність – 051 «Економіка»

Освітня програма/спеціалізація – «Бізнес-економіка»

Статус дисципліни – за вибором студента

Рік набору – 2018, 2019

Харків – 2020

Робоча програма навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» спеціалізації «Бізнес-економіка» фінансово-правового факультету. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2020. 18 с.

Розробник

Нечипорук Людмила Володимирівна – професорка кафедри економічної теорії, докторка економічних наук, професорка

Гарант освітньої програми

Шевченко Людмила Степанівна – завідувачка кафедри економічної теорії, докторка економічних наук, професорка

Затверджено на засіданні кафедри економічної теорії

(протокол № 10 від 12 червня 2020 р.)

Завідувачка кафедри Л. С. Шевченко

Зміст

1. Опис навчальної дисципліни.....	4
2. Очікувані результати навчання.....	5
3. Програма навчальної дисципліни.....	6
4. Обсяг і структура навчальної дисципліни.....	10
5. Теми лекційних і практичних занять.....	11
5.1. Теми лекційних занять.....	11
5.2. Теми практичних занять.....	12
6. Форми педагогічного контролю, засоби та критерії оцінювання результатів навчання	13
7. Інформаційне забезпечення навчальної дисципліни.....	15

1. Опис навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Бізнес-економіка» підготовки бакалаврів спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень освіти	Дидактична структура навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 5,0	Галузь знань – 05 «Соціальні та поведінкові науки»	За вибором студента	За вибором студента
Модулів – 2		Рік підготовки: 2-4-й	Рік підготовки: 2-4-й
	Спеціальність – 051 «Економіка»	семестр	семестр
Загальна кількість годин - 150		3-8-й	3-8-й
	Спеціалізація – «Бізнес-економіка»	Лекції	Лекції
		30 год.	6 год.
	Рівень освіти – перший (бакалаврський)	Практичні заняття	Практичні заняття
		44 год.	8 год.
	Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4-6, самостійної роботи студента - 4-5.	Самостійна робота	Самостійна робота
		76 год.	136 год.
		Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (залік)	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (залік)

Метою навчальної дисципліни «Ризик-менеджмент» є оволодіння теоретичними основами ризик-менеджменту, практикою застосування методів кількісної оцінки ризику в умовах ринкових відносин та прийняття ефективних управлінських рішень в ситуаціях невизначеності та ризику.

Завдання:

- вивчення основ теорії ризику та практичне її використання у великих економічних системах в умовах невизначеності та ризику;
- одержання знань із головних питань теорії прийняття рішень з урахуванням економічного ризику, реалізація яких потребує удосконалення або перегляду стратегії діяльності бізнес-організацій;
- оволодіння знаннями методів оцінки ризиків, які дають змогу оцінити рівень конкретного виду ризику за певним напрямом підприємницької діяльності та визначити конкретні шляхи його зниження;
- вивчення основ прийняття ефективних управлінських рішень в ситуаціях невизначеності та ризику.

Пререквізити: «Фінансова система», «Мікроекономіка», «Міжнародна економіка», «Міжнародний бізнес», «Зовнішньоекономічна діяльність»

підприємства», «Менеджмент», «Маркетинг», «Економіка та фінанси підприємства», «Бізнес-потенціал розвитку підприємства».

Кореквізити: «Економічна безпека підприємства», «Страховий захист бізнесу».

Постреквізити: «Конкурентоспроможність бізнесу (підприємства)».

Мова навчання – українська.

2. Очікувані результати навчання

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати такі результати навчання:

1.	Здійснювати кількісну оцінку ризику за допомогою певних методів: аналітичного, експертних оцінок, аналізу доцільності витрат, статистичних.
2.	Пояснювати призначення спеціальних принципів ризик-менеджменту: лояльного ставлення до ризиків, прогнозування; страхування; резервування; мінімізації втрат і максимізації доходів.
3.	Здійснювати аналіз чинників, що визначають ризикові ситуації.
4.	Визначати чинники, що впливають на ефективність ризик-менеджменту.
5.	Застосовувати сучасні методики ризик-менеджменту.
6.	Пояснювати переваги профілактики виникнення ризиків шляхом прогнозування ризиків та їх своєчасної нейтралізації.
7.	Збирати та аналізувати дані, які характеризують чинники, що впливають на мінімізацію шкоди, заподіяної ризиками.
8.	Здійснювати якісну оцінку ризику, що полягає у визначенні чинників ризику й етапів життєвого циклу, на яких він може виникнути.
9.	Застосовувати сучасні методики управління ризиками бізнес-організацій.
10.	Пояснювати призначення аутсорсингу управління ризиками бізнес-організацій.
11.	Використовувати стандартизацію у ризик-менеджменті, що передбачає уніфікацію: використання термінології у сфері управління ризиками; складові процесу управління ризиками; підходи до побудови організаційної структури ризик-менеджменту.
12.	Використовувати національні та міжнародні стандарти ризик-менеджменту.
13.	Встановлювати складові функціональної структури ризик-менеджменту бізнес-організацій.
14.	Використовувати методики оцінки та моніторингу ризиків; складання планів; розподілу компетенції.
15.	Оцінювати стан функціонування системи управління ризиками та визначення напрямів її удосконалення.
16.	Розробляти програми мінімізації ризиків та їх страхування.

Навчальна дисципліна забезпечує формування студентами загальних і спеціальних компетентностей та набуття результатів навчання, визначених освітньо-професійною програмою «Бізнес-економіка», а саме:

Загальних компетентностей:

ЗК4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК9. Здатність до адаптації та дій в новій ситуації.

ЗК10. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК11. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК13. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК18. Здатність до креативності у предметно-практичній діяльності.

Спеціальних компетентностей:

СК8. Здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері економічних та соціально-трудових відносин.

СК12. Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.

СК14. Здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища в одній або декількох професійних сферах з урахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.

СК15. Здатність самостійно розробляти, впроваджувати, супроводжувати бізнес-проекти, виявляти проблеми у бізнес-діяльності та пропонувати способи їх розв'язання.

СК17. Уміння визначати загрози економічній безпеці бізнесу, розробляти та впроваджувати заходи з їх запобігання.

Програмних результатів навчання:

ПРН5. Застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади).

ПРН6. Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у сфері економічної діяльності.

ПРН10. Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники які характеризують результативність їх діяльності.

ПРН17. Виконувати міждисциплінарний аналіз соціально-економічних явищ і проблем в одній або декількох професійних сферах з урахуванням ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.

ПРН22. Демонструвати гнучкість та адаптивність у нових ситуаціях, у роботі із новими об'єктами та у невизначених умовах.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ

Тема 1. Ризик та його види

Ризик як ймовірнісний розподіл результатів діяльності; ризик як ймовірність відхилення фактичних результатів від запланованих; ризик як розподіл ймовірності збитків.

Вимір ризиків: середнє очікуване значення, дисперсія, стандартне відхилення, коефіцієнт варіації. Класифікація ризиків. Чисті і спекулятивні ризики; фундаментальні і часткові ризики. Класи ризиків. Ризик-менеджмент. Ідентифікація ризику. Вимір ризику. Контроль ризику. Передача ризику (трансфер) від страхувальника до страховика.

Тема 2. Поняття ризик-менеджменту

Сутність та системні характеристики менеджменту. Загальні проблеми, головні цілі менеджменту.

Основні підходи до процесу управління ризиком. Структура ризику та типи поведіння менеджерів (суб'єктів ризику).

Тема 3. Принципи ризик-менеджменту

Сутність принципів ризик-менеджменту. Основні групи принципів ризик-менеджменту.

Принцип наукової обґрунтованості управління. Принцип системного підходу до вирішення управлінських завдань. Принцип оптимальності управління. Принцип гнучкості управління. Принцип демократизації управління. Принцип регламентації управління. Принцип формалізації управління. Принцип лояльного ставлення до ризиків. Принцип прогнозування. Принцип страхування. Принцип резервування.

Тема 4 Міжнародні стандарти ризик-менеджменту

Стандартизація у ризик-менеджменті. Міжнародна організація зі стандартизації (International Organization for Standardization).

Стадії за стандартом AS/NZS 4360 (визначення оточення (середовища), ідентифікація ризиків, аналіз ризиків, оцінювання ризиків, обробка ризику).

Стандарт з управління ризиками Федерації європейських асоціацій ризик-менеджерів (FERMA).

Діяльність Інституту ризик-менеджменту (IRM), Асоціації ризик-менеджменту та страхування (AIRMIC), Міжнародної організації зі стандартизації (ISO / IEC 73:2002. Менеджмент ризику, терміни та визначення).

Стандарт ISO/IEC 31000 «Ризик-менеджмент. Принципи та керівництва із застосування».

COSO ERM «Управління ризиками організацій. Інтегрована модель», FERMA «Управління ризиками Федерації європейських асоціацій ризик-менеджменту». Глобальна асоціація професіоналів ризик-менеджменту (Global Association of Risk Professionals, GARP).

Національний стандарт «Керування ризиком. Методи загального оцінювання ризику» (IEC/ISO 31010:2009, IDT).

Тема 5. Прийняття управлінських рішень в умовах ризику та невизначеності

Поняття і сутність управлінських рішень. Основні підходи до прийняття управлінських рішень (системний, ситуаційний, ресурсний).

Одноосібні та колегіальні види прийняття управлінських рішень.

Процедура підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень. Цикл підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень. Критерії прийняття оптимальних рішень в умовах невизначеності. Критерій гарантованого результату, критерій оптимізму, критерій песимізму,

оптимальність за Парето.

Тема 6. Методи розробки і прийняття управлінських рішень в системі ризик-менеджменту

Основні класи методів розробки і прийняття управлінських рішень.

Методи моделювання. Методи експертних оцінок.

Побудова моделей для розробки і прийняття управлінських рішень.

Характеристика моделей теорії ігор. Зміст моделей теорії черг.

Сутність моделей управління запасами.

Особливості застосування моделей лінійного програмування.

Метод мозкової атаки. Метод Дельфі. Евристичні методи прийняття управлінських рішень.

Тема 7. Фінансовий ризик

Ризики у фінансовому менеджменті. Трансляційний валютний ризик. Роль форвардних операцій в управлінні валютними ризиками. Роль валютних фьючерсів в управлінні валютними ризиками. Хеджування, як засіб управління ризиком. Короткострокові відсоткові фьючерси, їх роль в управлінні ризиками. Довгострокові відсоткові фьючерси, їх роль в управлінні ризиками. Використання валютних опціонів в управлінні ризиками. Біржові валютні опціони в управлінні ризиками. Відсоткові опціони в управлінні ризиками. Валютні свопи в управлінні ризиками. Відсоткові свопи в управлінні ризиками.

Тема 8. Інвестиційні ризики

Основні принципи розробки інвестиційної стратегії з урахуванням ризику. Методи оцінки інвестиційних проектів з урахуванням ризику. Ризик щодо прийняття інвестиційних рішень. Вплив інвестиційних проектів на ризик фірми.

Модуль 2. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ БІЗНЕС-ОРГАНІЗАЦІЙ

Тема 9. Організація ризик-менеджменту бізнес-організацій

Організація системи управління ризиками бізнесу. Загальна схема управління ризиками. Елементи системи управління ризиками.

Функціональна структура ризик-менеджменту.

Аутсорсинг управління ризиками.

Переваги аутсорсингу управління ризиком. Практики аутсорсингу управління ризиками.

Тема 10. Управління фінансами бізнес-організацій в умовах невизначеності та ризиків

Фінансові ризики бізнес-організацій.

Фінансові ресурси та фінансові результати діяльності бізнес-

організацій. Управління фінансовими ресурсами бізнес-організацій. Прийняття оптимальних управлінських рішень щодо використання фінансових ресурсів. Практики управління фінансами бізнес-організацій в умовах невизначеності та ризиків в Україні.

Тема 11. Страхування ризиків бізнес-організацій

Страхування. Критерії страхових ризиків: випадковість розподілу збитку; оцінка розподілу збитку; однозначність розподілу; незалежність ризиків, що страхуються, можливість оцінки максимального розміру збитку. Ознаки розмежування ризиків, що страхуються. Технічна одиниця страхування.

Ризики бізнес-організацій. Соціальний ризик та соціальне страхування.

Ринок корпоративного страхування в Україні. Страховий ринок. Властивості страхової послуги.

Тема 12. Ризикові програми страхування життя персоналу бізнес-організацій

Ризикове страхування життя. Суть страхування від нещасних випадків. Порядок укладання договору страхування. Порядок і умови виплати страхових сум.

Порядок і умови виплати страхових сум. Ризики, що виникають відносно пасажирів, водія, третіх осіб під час експлуатації авто. Суть страхування від нещасних випадків. Порядок укладання договору страхування. Обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті.

Добровільне медичне страхування. Медичне страхування громадян, які виїждять за кордон. Організація роботи страхової компанії. Послуги з міжнародного медичного асістансу та їх застосування. Умови й особливості укладання договору страхування.

Ринок послуг медичного страхування.

Ринок страхування життя в Україні. Довгострокове страхування життя. Податкові стимули щодо корпоративного медичного та пенсійного страхування. Практики корпоративного медичного та пенсійного страхування в Україні.

Тема 13. Страхування майна бізнес-організацій

Предмети, об'єкти, суб'єкти і види страхування майна. Страхові платежі. Страхові суми. Франшиза.

Ринок страхування майна в Україні. Послуги з страхування майна бізнес-організацій. Ризики автотранспортного страхування. Ризики, яким піддається безпосередньо авто під час експлуатації (КАСКО). Ризики, яким піддається авто під час ведення бізнесу. Оцінка і відшкодування збитку автотранспортних ризиків. Ринок послуг автотранспортного страхування (КАСКО).

Предмети, об'єкти, суб'єкти і види страхування КАРГО. Страхові

платежі. Страхові суми. Франшиза. Оцінка і відшкодування збитку. Види договорів. Ринок послуг зі страхування вантажів (КАРГО).

Тема 14. Страхування відповідальності бізнес-організацій

Предмети, об'єкти, суб'єкти і види страхування. Страхування відповідальності. Страхові платежі. Страхові суми. Франшиза. Оцінка і відшкодування збитку. Види договорів.

Ринок страхування відповідальності в Україні. Страхування відповідальності за якість виробленої продукції. Екологічне страхування, страхування відповідальності підприємств - джерел підвищеної небезпеки.

Предмети, об'єкти, суб'єкти і види страхування цивільно-правової відповідальності автовласників. Види договорів обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності. Страхові платежі. Страхові суми. Франшиза. Оцінка і відшкодування збитку.

Обов'язкове страхування відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВ). Добровільне страхування відповідальності власників наземних транспортних засобів (ДСЦПВ).

Міжнародна системи автомобільного страхування «Зелена картка».

Тема 15. Управління ризиками в зовнішньоекономічній діяльності бізнес-організацій

Основні види ризиків ЗЕД. Ризик, що пов'язаний з вибором країни здійснення ЗЕД. Ризик вибору та надійності партнера. Маркетингові ризики. Транспортні ризики. Ризики, що пов'язані з основними положеннями зовнішньоторговельного контракту. Комерційні ризики. Митні ризики. Управління ризиками ЗЕД. Страхування ризиків ЗЕД.

4. Обсяг і структура навчальної дисципліни

Тема навчальної дисципліни	Обсяг у годинах							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього го	У тому числі			Усього	У тому числі		
Л		ПЗ	СРС	Л		ПЗ	СРС	
Модуль 1. Теоретичні основи ризик-менеджменту.								
1. Ризик та його види.	8	2	2	4	8	2	2	4
2. Поняття ризик-менеджменту.	8	2	2	4	8			8
3. Принципи ризик-менеджменту.	8	2	2	4	8			8
4. Міжнародні стандарти ризик-менеджменту.	8	2	2	4	8			8
5. Прийняття управлінських рішень в умовах ризику та невизначеності.	8	2	2	4	8			8
6. Методи розробки і прийняття управлінських рішень в системі ризик-менеджменту.	8	2	2	4	8			8
7. Фінансовий ризик.	8	2	2	4	8			8
8. Інвестиційні ризики.	10	2	4	6	10			10

<i>Разом</i>	<i>66</i>	<i>16</i>	<i>18</i>	<i>34</i>	<i>66</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>62</i>
Модуль 2. Система управління ризиками бізнес-організацій.								
9. Організація ризик-менеджменту бізнес-організацій.	12	2	2	8	12	2	2	8
10. Управління фінансами бізнес- організацій в умовах невизначеності та ризиків.	12	2	4	6	12			12
11. Страхування ризиків бізнес- організацій.	12	2	4	6	12		2	10
12. Ризикові програми страхування життя персоналу бізнес-організацій.	12	2	4	6	12	2		10
13. Страхування майна бізнес- організацій.	12	2	4	6	12			12
14. Страхування відповідальності бізнес-організацій.	12	2	4	6	12			12
15. Управління ризиками в зовнішньоекономічній діяльності бізнес-організацій.	12	2	4	6	12		2	10
<i>Разом</i>	<i>84</i>	<i>14</i>	<i>26</i>	<i>42</i>	<i>84</i>	<i>4</i>	<i>6</i>	<i>74</i>
Усього годин / кредитів ECTS	150/ 5,0	30	44	76	150/ 5,0	6	8	136

5. Темі лекційних і практичних занять

5.1. Темі лекційних занять

Тема навчальної дисципліни	Темі лекцій	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
Модуль 1. Теоретичні основи ризик- менеджменту.			
1. Ризик та його види.	1. Ризик та його види.	2	2
2. Поняття ризик-менеджменту.	2. Поняття ризик-менеджменту.	2	
3. Принципи ризик-менеджменту.	3. Принципи ризик-менеджменту.	2	
4. Міжнародні стандарти ризик- менеджменту.	4. Міжнародні стандарти ризик- менеджменту.	2	
5. Прийняття управлінських рішень в умовах ризику та невизначеності.	5. Прийняття управлінських рішень в умовах ризику та невизначеності.	2	
6. Методи розробки і прийняття управлінських рішень в системі ризик-менеджменту.	6. Методи розробки і прийняття управлінських рішень в системі ризик-менеджменту.	2	
7. Фінансовий ризик.	7. Фінансовий ризик.	2	
8. Інвестиційні ризики.	8. Інвестиційні ризики.	2	
Модуль 2. Система управління ризиками бізнес-організацій.			
9. Організація ризик- менеджменту бізнес-організацій.	9. Організація ризик- менеджменту бізнес-організацій.	2	

10. Управління фінансами бізнес-організацій в умовах невизначеності та ризиків.	10. Управління фінансами бізнес-організацій в умовах невизначеності та ризиків.	2	2
11. Страхування ризиків бізнес-організацій.	11. Страхування ризиків бізнес-організацій.	2	
12. Ризикові програми страхування життя персоналу бізнес-організацій.	12. Ризикові програми страхування життя персоналу бізнес-організацій.	2	
13. Страхування майна бізнес-організацій.	13. Страхування майна бізнес-організацій.	2	
14. Страхування відповідальності бізнес-організацій.	14. Страхування відповідальності бізнес-організацій.	2	2
15. Управління ризиками в зовнішньоекономічній діяльності бізнес-організацій.	15. Управління ризиками в зовнішньоекономічній діяльності бізнес-організацій.	2	
Разом		30	6

5.2. Теми практичних занять

Тема навчальної дисципліни	Теми практичних занять	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
Модуль 1. Теоретичні основи ризик-менеджменту.			
1. Ризик та його види.	1. Ризик та його види.	2	2
2. Поняття ризик-менеджменту.	2. Поняття ризик-менеджменту.	2	
3. Принципи ризик-менеджменту.	3. Принципи ризик-менеджменту.	2	
4. Міжнародні стандарти ризик-менеджменту.	4. Міжнародні стандарти ризик-менеджменту.	2	
5. Прийняття управлінських рішень в умовах ризику та невизначеності.	5. Прийняття управлінських рішень в умовах ризику та невизначеності.	2	
6. Методи розробки і прийняття управлінських рішень в системі ризик-менеджменту.	6. Методи розробки і прийняття управлінських рішень в системі ризик-менеджменту.	2	
7. Фінансовий ризик.	7. Фінансовий ризик.	2	
8. Інвестиційні ризики.	8. Інвестиційні ризики.	2	
	КОЛОКВІУМ	2	
Модуль 2. Система управління ризиками бізнес-організацій.			
9. Організація ризик-менеджменту бізнес-організацій.	9. Організація ризик-менеджменту бізнес-організацій.	2	
10. Управління фінансами бізнес-організацій в умовах	10.1. Управління фінансами бізнес-організацій в умовах невизначеності	2	2

невизначеності та ризиків.	та ризиків.		
	10.2. Практики управління фінансами бізнес-організацій в умовах невизначеності та ризиків в Україні.	2	
11. Страхування ризиків бізнес-організацій.	11.1. Страхування ризиків бізнес-організацій.	2	
	11.2. Ринок корпоративного страхування в Україні.	2	
12. Ризикові програми страхування життя персоналу бізнес-організацій.	12.1. Ризикові програми страхування життя персоналу бізнес-організацій.	2	
	12.1. Ринок страхування життя в Україні.	2	
13. Страхування майна бізнес-організацій.	13.1. Страхування майна бізнес-організацій.	2	
	13.2. Ринок страхування майна в Україні.	2	
14. Страхування відповідальності бізнес-організацій.	14. Страхування відповідальності бізнес-організацій.	2	2
	КОЛОКВІУМ	2	
15. Управління ризиками в зовнішньоекономічній діяльності бізнес-організацій.	15.1. Ризики в зовнішньоекономічній діяльності бізнес-організацій.	2	
	15.2. Управління ризиками в зовнішньоекономічній діяльності бізнес-організацій.	2	
Разом		44	6

6. *Форми педагогічного контролю, засоби та критерії оцінювання результатів навчання*

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни передбачає проведення поточного та підсумкового контролю і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Поточний контроль знань студентів включає:

– контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на *практичних заняттях* із застосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування, виконання тестових завдань, розв'язання практичних завдань або задач, захист кейсу, підготовка і захист есе або реферату за ініціативи студента; максимальна оцінка за модуль – 25 балів;

– контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на *колоквіумах*. Проводяться два колоквіуми. Максимальна оцінка з кожного колоквіуму становить 20 балів.

Протягом семестру студенти виконують завдання для *самостійної роботи* (підготовка усної доповіді, презентації, есе, реферату тощо). Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 10.

Формою *підсумкового контролю* знань студентів із навчальної дисципліни є *залік*, що виставляється на останньому занятті на основі результатів поточного контролю та виконання завдань самостійної роботи.

Мінімальна кількість балів, за якої студент отримує залік, становить 60 балів.

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і видами контрольних заходів:

Практичні заняття		Колоквіуми		Самостійна робота студентів	Разом
Модуль № 1	Модуль № 2	Колоквіум № 1	Колоквіум № 2		
max 25	max 25	max 20	max 20	max 10	max 100

Критерії оцінювання результатів навчання

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Поточний контроль на практичному занятті	Max 25	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки.
	20	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки.
	15	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Колоквіум	Max 20	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з тем, можливі окремі несуттєві недоліки.
	18	Результати опрацювання матеріалу високі, але є незначна кількість несуттєвих помилок.
	16	Добре засвоєння матеріалу з тем, але наявні окремі помилки.
	14	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	12	Мінімальні результати, достатні для отримання позитивної оцінки.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Самостійна робота	Max 10	Глибоке знання проблем, пов'язаних із темою дослідження; вільне володіння матеріалом; вміння самостійно й творчо мислити, знаходити, узагальнювати, аналізувати матеріал, робити самостійні теоретичні та практичні висновки.
	9	В роботі розкрито основні положення теми, але є деякі неточності у викладанні матеріалу; теоретичні поняття недостатньо підкріплені фактичними даними. Студент дуже добре володіє матеріалом.
	8	Основні положення теми розкрито, але деякі питання висвітлено неповно. Студент добре володіє матеріалом, але відсутня творчість у дослідженні.
	7	Основні теоретичні питання висвітлено поверхнево, висновки не віддзеркалюють основний зміст роботи або не мають самостійного характеру. Студент посередньо володіє матеріалом дослідження.
	6	Основні положення теми висвітлено поверхнево,

		теоретичні положення не підкріплені фактичним матеріалом; немає висновків або висновки не мають самостійного характеру. Студент слабо володіє матеріалом роботи.
	Min 0	Основні положення теми висвітлено поверхнево, з великою кількістю помилок; немає висновків; студент не володіє матеріалом роботи.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни виставляється в залікову книжку відповідно до такої шкали:

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100- бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	Зараховано	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	Зараховано	80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок	Зараховано	75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	Зараховано	70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії	Зараховано	60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	Не зараховано	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс	Не зараховано	0 – 34

7. Інформаційне забезпечення навчальної дисципліни

7.1. Нормативно-правові акти.

Господарський кодекс України від 16. 01. 2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № №18 -22. Ст. 144. Дата оновлення: 06.01. 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/card6> (дата звернення: 03.05.2020).

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст. 356. Дата оновлення: 28.02. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 03.05.2020).

Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 03.05.2020).

7.2. Література *Основна література*

Нечипорук Л. В. Ризик-менеджмент персоналу бізнес-організацій. *«Бізнес-навігатор»*. 2019. Випуск 4 (53). С. 105-110.

Нечипорук Л. В. Фінансові рішення в ризик-менеджменті бізнес-організацій. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. №5 (22). С. 98-103.

Ризик-менеджмент: конспект лекцій / Л. В. Нечипорук. Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого», 2019. 100 с.

Додаткова література

Вітлінський В. В., Маханець Л. Л. Ризикологія в зовнішньоекономічній діяльності. Київ: КНЕУ, 2008. 432 с.

Гончаров В. М., Рахметуліна Ж. Б. Розробка ефективних механізмів управління ризиками в підприємницькій діяльності. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 5. С. 76-81.

Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: навч. посібник. Київ, 2006. 312 с.

Дурицька Г. В. Сучасні підходи до ризик-менеджменту міжнародних інвестиційних проектів. *Регіональна економіка*. 2012. № 2. С. 129-138.

Кашуба В. М. Риск-менеджмент как система управления финансовыми рисками компании. *ЭТАП: экономическая теория, анализ, практика*. 2012. № 2. С. 68-83.

Клименко С. М. Особливості управління ризиками розвитку підприємства. *Стратегія економічного розвитку України*. 2013. № 32. С. 24-29.

Кочетков В. М., Сирочук Н. А. Методичні підходи до аналізу і оцінки економічного ризику підприємства. *Економіка: проблеми теорії і практики: Збірник наук. праць*. 2010. Т. 8. Вип. 264. С. 2202 – 2210.

Лук'янова В. В. Економічний ризик: навч. посіб. / В. В. Лук'янова, Т. В. Головач. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 462 с.

Лук'янова В. В. Діагностика ризику діяльності підприємства: монографія. Хмельницький, 2007. 312 с.

Нечипорук Л. В. Попит, пропозиція та рівновага на ринку страхових послуг. *Електронне наукове видання «Глобальні та національні проблеми економіки»*. 2015. Випуск № 5. С. 911-916.

Нечипорук Л. В. Теорія та практика медичного страхування в Україні. *Електронне наукове видання «Глобальні та національні проблеми економіки»*. 2015. Випуск № 6. С. 751 – 755.

Нечипорук Л. В. Фінансова інклюзія в контексті страхових послуг. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. № 3. С. 411-417. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v3i26.143994>

Нечипорук Л. В. Теоретичні аспекти дослідження потреб споживачів страхових послуг. *Вісник НУ «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Економічна теорія та право. 2014. Вип. 2 (17). С. 127-137.

Нечипорук Л. В., Доброрез О. Г. Страхування та його роль у процесі управління кредитним ризиком. *Вісник НУ «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Економічна теорія та право. 2014. Вип. 1

(16). С. 34-41.

Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків: навч. посіб. / за заг. ред. Л. І. Донець. Київ: ЦУЛ, 2012. 472 с.

Панченко Є. Нова міжнародна поведінкова парадигма та її залучення для підвищення ефективності ризик-менеджменту в Україні. *Економіка України*. 2010. № 7. С. 22-36.

Посохов І. М. Дослідження факторів ризиків корпорацій. *Бізнес Інформ*. 2012. № 8. С. 207-211.

Посохов І. М. Управління ризиками у підприємстві: навч. посіб. Харків, 2015. 220 с.

Страхові послуги: навч. посіб. / Д. І. Дема, О. М. Віленчук, І. В. Дем'янюк; за заг. ред. Д. І. Деми. 2-е вид. перероб. та допов. Київ: Алерта 2013, 526 с.

Стрельбіцька Н. Уніфікований міжнародний стандарт ризик-менеджменту як відповідь на виклики глобалізації. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2011. Вип. 2 (5). URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11snynvh.pdf> (дата звернення: 01.03.2018).

Щербак В. Г., Щербак О. В. Формування інтегрованої системи ризик-менеджменту транснаціональними корпораціями. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2013. № 7-8. С. 3-6.

7.3. Інтернет-ресурси.

Електронний архів-репозитарій Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/> (дата звернення: 12.06.2020).

Офіційний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua> (дата звернення: 12.06.2020).

Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua/> (дата звернення: 12.06.2020).

Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 12.06.2020).

Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: <http://www.ssmc.gov.ua> (дата звернення: 12.06.2020).

Офіційний сайт наукового журналу «Економіка України». URL: <http://www.economukraine.com.ua/index.php> (дата звернення: 12.06.2020).

Офіційний сайт збірника наукових праць «Економічна теорія та право». URL: <http://econtlaw.nlu.edu.ua> (дата звернення: 12.06.2020).

Офіційний сайт науково-теоретичного журналу «Економічна теорія». URL: <http://etet.org.ua> (дата звернення: 12.06.2020).

Офіційний сайт Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України. URL: <http://www.idss.org.ua> (дата звернення: 12.06.2020).

Офіційний сайт Інституту економіки та прогнозування Національної академії наук України. URL: <http://ief.org.ua> (дата звернення: 12.06.2020).

Офіційний сайт Інституту економічних досліджень та політичних

консультацій. URL: <http://www.ier.com.ua> (дата звернення: 12.06.2020).

Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. URL: <http://www.imf.org/external/> (дата звернення: 12.06.2020).

Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <http://www.me.gov.ua> (дата звернення: 12.06.2020).

Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua> (дата звернення: 12.06.2020).

Офіційний сайт Національного Банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 12.06.2020).

Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua> (дата звернення: 12.06.2020).

Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua> (дата звернення: 12.06.2020).

Офіційний сайт Світового банку. URL: <http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine> (дата звернення: 12.06.2020).

Офіційний сайт Світової організації торгівлі. URL: <https://www.wto.org> (дата звернення: 12.06.2020).

Офіційний сайт «Мережа аналітичних центрів України». URL: <http://www.intellect.org.ua> (дата звернення: 12.06.2020).

Journal website «Journal of Economic Theory». URL: <https://www.journals.elsevier.com/journal-of-economic-theory> (дата звернення: 12.06.2020).

7.4. СЕНМК.

Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс кафедри економічної теорії. URL: http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=itemlist&task=category&id=149:kafedra-ekonomichnoi-teorii&Itemid=151.

7.5. Матеріально-технічне забезпечення навчальної дисципліни

Передплачено доступ до Інформаційно-правових систем ЛІГА:ЗАКОН (Система ГРАНД та Система аналізу судових рішень VERDICTUM).

Доступ можливий у залі правової інформації Навчально-бібліотечного комплексу (вул. Пушкінська 84-А, 3 поверх).